

The Domestic Violence Against Women Generated through Incompatibility of Institutional Interaction

Ali Feizolahi *

Assistant Professor of Sociology, Department of Sociology and cultural studies, Ilam University, Ilam, Iran

Somayeh Sadat Shafiei

Associate Professor of Sociology, Institute of Humanities and Cultural Studies. Tehran, Iran

Khalil Kmarbeigi

PhD Candidate of Sociology, Institute of Humanities and Cultural Studies. Tehran, Iran

Zahra Raiisi

PhD in Educational Management, State Welfare Organization, Ilam, Iran

Abstract

The purpose of this study is to identify the reasons and consequences of experiencing violence in the lives of battered women. The research is qualitative and based on the method of grounded theory. The target population of the research is the battered women who refer to the social emergency of the Behzisti's organization of Ilam city, and a sample of 24 of them has been selected using the purposive sampling method. Data were collected through semi-structured interviews and then coding. Findings indicate the role of familial factors such as learned violence, problematic marriage practices; Social and Economical factors; and intervening factors such as mutual infidelity and deviancy have been two-way. Women's reactions are mainly actions containing passivity, and the usual perception of the role of a continuous victim for women is its consequence. The core category of "domestic violence against women is the product of the interaction of women's experience of economic deprivation and the social structure of men's idea of patriarchy" which is the result of family

* Corresponding Author: a.feizolahi@ilam.ac.ir

How to Cite: Feizolahi, A., Shafiei, S. S., Kamarbigi, Kh., Raiisi, Z. (2024). The Domestic Violence Against Women Generated through Incompatibility of Institutional Interaction, *Quarterly Journal of Social sciences*, 30(103), 1-39. DOI: 10.22054/qjss.2024.77792.2746

management in the context of maintaining the functions of patriarchal culture along with the structural transmission of violence in the cultural mechanism.

Keywords: Domestic Violence, Patriarchal Culture, Aggrieved Woman, Ilam.

1. Introduction

The domestic violence against women has had a history in society in during of centuries. Thus domestic violence against women is one of the social issues that can be seen in all societies and numerous reports have confirmed this issue in Iran as well. in general, it has affected the institution of the family and the society. but it has been discussed mainly as a social issue in the last century. “Typically, social problems have been thought of as social situations that a large number of observers felt were inappropriate and needed remedying” (Eitzen, Zinn and Smith, 2012:9).

Some theories consider the subject of domestic violence to be problematic as a modern matter and consider it to be a problem arising from the perception and understanding of the society and important social groups of its problematic nature. The researches conducted in recent years about the different types of violence indicate that domestic violence against women is problematic. the main goal of this research is to understand the phenomenon of domestic violence from the perspective of women who have experienced violence. Therefore, the research questions revolve around the subject under which causal conditions and contexts have the subjects been victims of spousal violence? What strategies did they used to deal with these violent acts and what consequences did bring to them?

2. Literature Review

The theories and theoretical concepts whose main core is to explain the matter of violence against women can be grouped into two main categories: some of them have emphasized the individual characteristics of perpetrators and victims of violence, and others have emphasized the structural characteristics of society. In this research, the following concepts have been selected to create theoretical sensitivity: resources and power imbalance; blaming the victim (Gracia & Tomás, 2014), learned violence (Jasinski,2001), the ideology of male dominance (Goode, 1971: quoted by Kim and Sung, 2000), feminist perspective (Renzetti, Edleson & Bergen, 2001), exchange theory (Turner, 2014), The Battered Woman Syndrome (Walker:1984), the concepts of forced control (Stark, 2007), resource imbalance, dependence and bargaining power (Kim and Gray, 2008)

have been selected and have been considered in the analysis of research findings.

3. Methodology

The research is qualitative and based on the method of grounded theory. The target population of the research is the battered women who refer to the social emergency of the Behzisti's organization of Ilam city, and a sample of 24 of them has been selected using the purposive sampling method. Acceptability criteria has been used for validation and being trustworthy was achieved through auditing method. Data were collected through semi-structured interviews and then coding.

4. Results

Findings indicate the role of familial factors such as learned violence, problematic marriage practices, Lack of familial support; Social factors such as the patriarchal image, erosion of social capital; Economic factors such as coincidence of Livelihood hardships; and intervening factors such as Interference of others, mutual infidelity and deviancy have been two-way. Women's reactions are mainly actions containing passivity, and Victimization of children, scared life and usual perception of the role of a victim for women is its consequence.

5. Conclusion

The result of the process of domestic violence against women can be analyzed under the title "Domestic violence against women is a product of the incompatibility of the institutional interaction caused by the experience of economic deprivation of women and the social structure of patriarchy in the victim-blaming society". The incompatibility of institutional interaction indicates the malfunctioning of the social institutions of the family, economy and cultural system in the target society of the study. In other words, when the patriarchal postulate mixes with the lived experience of women's economic deprivation and immingled with the cultural approach of blaming the victim society, it causes the situational violence against women to be ignored. In addition, it should be noted that such a phenomenon occurs in a society where tradition and modernity are continuously interacting with each other. Tradition and modernity are

co-integrated in this society in such a way that they form an interwoven mosaic society that is experiencing the challenges of modernization and types of individualization. The permanence and stability of the idea of patriarchy in this society is rooted in the way that women in such a society link traditional expectations with modern life. In other words, this particular type of social and cultural structure as well as women's selective strategies against domestic violence, along with the destructive consequences of violence on women's lives, leads to continuation of the cultural foundations of accepting domestic violence against women.

خشونت خانگی علیه زنان؛ محصول ناسازواری برهم کنش نهادی

علی فیض‌اللهی * استادیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

سمیه‌سادات شفیعی دانشیار جامعه‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تهران. تهران، ایران

خلیل کمربگی دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تهران. تهران، ایران.

زهرا ریسی دکتری مدیریت آموزشی، سازمان بهزیستی استان ایلام. ایلام، ایران

چکیده

هدف این پژوهش، شناسایی دلایل و پیامدهای تجربه‌ی خشونت در زندگی زنان خشونت‌دیده است. این پژوهش در قلمرو پارادایم کیفی و مبتنی بر روش نظریه‌ی زمینه‌ای است. جامعه‌ی هدف تحقیق زنان خشونت‌دیده‌ی مراجعه‌کننده به اورژانس اجتماعی و مراکز مثبت زندگی سازمان بهزیستی شهر ایلام است که نمونه‌ای ۲۴ نفره از آنان با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری هدفمند و نمونه‌گیری نظری انتخاب شده است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته گردآوری شده و سپس کدگذاری شده‌اند. یافته‌ها حاکی از نقش عوامل اجتماعی همچون خشونت آموخته‌شده، شیوه‌های مسئله‌ساز ازدواج، خانوادگی غیرحامی؛ عوامل اجتماعی فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی، انگاره‌ی مردسالارانه؛ عوامل اقتصادی نظیر نابسندگی معیشتی؛ و عوامل بین فردی و مداخله‌ای نظیر کژتابی دوسویه است. واکنش‌های زنان عمدتاً انفعالی بوده و پیامد آن معمول‌پنداری نقش قربانی برای زنان بوده است. مقوله‌ی هسته‌ی خشونت خانگی علیه زنان محصول «برهم کنش تجربه‌ی محرومیت‌های اقتصادی زنان و انگاره‌ی مردسالاری در جامعه‌ی سرزنشگر قربانی» است که حاصل مدیریت خانواده در بستر حفظ کارکردهای فرهنگ مردسالارانه در کنار انتقال ساختاری خشونت در سازوکاری فرهنگی است.

کلیدواژه‌ها: خشونت خانگی، فرهنگ مردسالاری، زن آزاردیده، ایلام.

بیان مسئله

خشونت علیه زنان امری جهان‌شمول و همه‌جایی است بدین معنا که اختصاص به جامعه، نظام فرهنگی، نوع مذهب یا وضعیت اقتصادی خاصی ندارد زیرا در تمامی کشورهای جهان وقوع و شیوع آن گزارش شده است و همچنان به‌متاب‌ه‌ی یکی از مشکلات لاینحل مانده‌ی دوران ما خودنمایی می‌کند. شیوع خشونت خانگی به‌گونه‌ای است که «از هر سه زن یکی از آنان در خلال حیات خویش نوعی از شقوق خشونت اعم از جسمی یا جنسی را عمدتاً توسط شریک زندگی خود تجربه می‌کند» (WHO, 2018a).

خشونت خانگی علیه زنان یکی از انواع خشونت در خانواده است و شامل «هرگونه اقدام خشونت‌آمیز مبتنی بر جنسیت است که منجر به آسیب یا رنج جسمی، جنسی یا روانی برای زنان شود، یا احتمالاً منجر به آن می‌شود، از جمله تهدید به چنین اعمالی، اجبار یا محرومیت خودسرانه از آزادی، چه در ملاء عام و چه در زندگی خصوصی» (UN, 1993). به‌طور کلی، واژه‌ی خشونت علیه زنان برای توضیح مجموعه‌ی گسترده‌ای از رفتارها از قبیل «خشونت عاطفی، جنسی، تجاوز فیزیکی، قتل، طعنه زدن، آزار جنسی، مزاحمت خیابانی و ...» به کار می‌رود (Renzetti, Edleson, Bergen, 2001).

چنانکه در تعاریف فوق پیداست، خشونت خانگی علیه زنان طیفی از رفتارهای آزاردهنده را شامل می‌گردد. از جمله؛ سوءاستفاده، عمل یا تهدید به عمل فیزیکی، جنسی، عاطفی، اقتصادی یا روانی است که بر شخصی دیگر تأثیر می‌گذارد و دربرگیرنده‌ی «هر نوع رفتاری است که باعث ترساندن، تشر زدن، وحشت‌افکنی، آسیب رساندن، تحقیر، سرزنش، ضرب یا جرح کسی می‌شود و می‌تواند بر افراد با هر پیشینه‌ی اجتماعی-اقتصادی و سطوح تحصیلی تأثیر بگذارد» (UN, 2018).

در طول قرن‌ها خشونت خانگی علیه زنان در جامعه سابقه داشته است و به‌طور کلی نهاد خانواده را به‌طور خاص و جامعه را به‌طور عام تحت تأثیر قرار می‌داده است اما عمدتاً در قرن اخیر به‌عنوان یک مسئله‌ی اجتماعی مورد بحث قرار گرفته است؛ زیرا به‌طور معمول، مسائل اجتماعی به‌عنوان «شرایطی تصور می‌شوند که شمار وسیعی از ناظران احساس می‌کنند که نامناسب بوده و نیازمند اصلاح هستند» (Eitzen, Zinn and Smith, 2012:9).

1. World Health Organization
2. United Nations

چنانکه بر اساس رویکرد برساخت‌گرایی مسائل اجتماعی مبنای ذهنی دارند و قضاوت‌های افراد در مورد جهان اجتماعی خودشان را بازتاب می‌دهند. «ساخت ادعاها، فرآیند متقاعد کردن مردم و مقامات مهم دولتی است که یک موضوع یا وضعیت خاص باید به‌عنوان یک مسئله‌ی اجتماعی تعریف شود» (Macionis, 2012:5). ادعاها زمانی آغاز می‌شوند که مردم وضع موجود را رد می‌کنند؛ زیرا در زندگی روزمره، «حقایق» تنها زمانی برای ما وجود دارند که نسبت به گزینش و تفسیر بخشی از آن‌ها اقدام کنیم. مسلماً تا زمانی که نسبت به گزینش آن رفتار و ارائه‌ی تفسیری از آن اقدام نکرده باشیم، در واقع مورد توجه ما قرار نگرفته، حساسیت ما را بر نمی‌انگیزد و در نتیجه، برجسته نمی‌شود.

از همین زاویه، نظریه‌ی برساخت‌گرایی مسئله‌مند شدن موضوع خشونت خانگی را امری مدرن می‌داند و تا حد زیادی آن را برآمده از ادراک و فهم جامعه و گروه‌های اجتماعی مهم از مسئله‌مند بودن آن تلقی می‌کند. به عقیده‌ی برساخت‌گرایان، وجود یا عدم وجود یک مسئله در ذات آن نیست، بلکه مسئله بر اساس نوع نگاه و برخورد افراد ساخته می‌شود. بر همین اساس، اگر تعریف مسئله‌ی اجتماعی را به‌عنوان وضعیتی که با ارزش‌های شمار زیادی از مردم مغایرت دارد و افراد باور دارند که باید برای تغییر آن وضعیت اقدام کرد، در نظر بگیریم (Rubington and Weinberg, 2003: 12)، آنگاه متوجه خواهیم شد که در طول قرن‌ها، خشونت خانگی از یک پدیده‌ی معمول و هنجاری در خانواده‌ها به یک پدیده‌ی غیرهنجاری و مضر تبدیل شده است که تأثیر منفی بر بنیان خانواده دارد (Andersen and Witham, 2011: 15).

به عبارتی، در خلال سه دهه‌ی اخیر در جهان، مسئله‌ی خشونت خانگی علیه زنان از یک مسئله‌ی پنهان به یک مسئله‌ی اجتماعی آشکار تبدیل شده است (Gelles, 2005) و اکنون در معرض توجه همگانی قرار گرفته است.

پژوهش‌های انجام شده در سال‌های اخیر در ارتباط با شقوق مختلف خشونت، نشان‌دهنده‌ی مسئله‌مندی خشونت خانگی علیه زنان است. به گونه‌ای که در این زمینه مطالعات متعددی حول نقش بازدارنده‌ی عوامل اجتماعی-اقتصادی بر کاهش خشونت خانگی علیه زنان (Ince-Yenilmez, 2020)؛ اکولوژی اجتماعی عوامل تعیین‌کننده و راهبردهای پیشگیری از خشونت خانگی علیه زنان (Kerman & Betrus, 2020)؛ عوامل خشونت خانگی علیه زنان در نیجریه (Okolie, Mohammed & Ononye,)

(2021)؛ و خشونت خانگی علیه زنان در خلال همه‌گیری کووید-۱۹ در هندوستان (Tripathi, Dwivedi and Sharma, 2022) انجام شده‌اند.

در ایران نیز مطالعاتی نظیر ارتباط وضعیت اجتماعی-اقتصادی با انواع خشونت علیه زنان (Dabaghi et al.: 2023)؛ عوامل مؤثر بر خشونت علیه زنان (Dastranj: 2023)؛ تجربه‌ی زیسته‌ی خشونت خانگی علیه زنان (Abbasiaghdamet al. 2023)؛ مطالعه‌ی جامعه‌شناختی عوامل خشونت در ایران (Koochani Esfahani et al. 2022)؛ خشونت تجربه‌شده (Pourdel & Abbaspour: 2019)؛ گستره‌ی خشونت خانگی علیه زنان (Shayestefar et al.:2023؛Mirzaei et al.:2020؛Gholami et al.: 2018)؛ ساختار خشونت‌آفرین (Koochani Esfahani et al. 2022)؛ تیپولوژی خشونت خانگی تجربه‌شده‌ی زنان (Foroughzadeh et al. 2023؛Manzouri & Abed:2023)؛ مرور نظام‌مند خشونت علیه همسر (Hooshmand et al.:2023)؛ شیوع خشونت خانگی علیه زنان (Ahmadi Gohari et al.: 2023) انجام شده است که دال بر مسئله‌مندی موضوع خشونت خانگی در ایران‌اند.

در استان ایلام نیز مطالعاتی پیرامون شیوع خشونت خانگی علیه زنان (Menati et al.: 2013)؛ تجربه‌ی زیسته‌ی خشونت خانگی در خانواده‌های نسل قدیم (Allahnouri et al.: 2022) و مطالعه‌ی پدیده‌ی خشونت خانگی علیه زنان (Bagrezaei et al.: 2017) انجام شده‌اند و مسئله‌ی خشونت خانگی علیه زنان را به‌عنوان یکی از چندین مسئله‌ی اجتماعی شایع در استان ایلام مطرح نموده‌اند.

پژوهش‌های موجود عمدتاً رویکردی پوزیتویستی و مبتنی بر تحلیل عوامل ساختاری مؤثر بر پدیده‌ی خشونت خانگی داشته‌اند. با این حال، علی‌رغم غنای نظری موجود در این حوزه، برای شناخت دانش محلی و ارائه‌ی روایت بومی با عمق لازم، انجام تحقیقاتی از نوع مطالعه‌ی حاضر ضروری است. بنابراین، این مطالعه با رویکردی کیفی و مبتنی بر روش نظریه‌ی زمینه‌ای، دلایل پدیده‌ی خشونت خانگی علیه زنان را بر اساس روایت زنان خشونت‌دیده و فرآیندهای مرتبط با آن مورد بررسی قرار داده است.

تأمل در ویژگی‌های جامعه‌ی هدف مطالعه نشان می‌دهد که استان ایلام یکی از استان‌های محروم و غیربرخوردار است که در زمان جنگ هشت‌ساله‌ی عراق علیه ایران، انواع مشکلاتی نظیر آوارگی، مهاجرت اجباری، از دست دادن جاکندگی اجتماعی و

اقتصادی، بمباران و موشکباران، اشغال شهرها و روستاهای مرزی و خشونت جنگی را به طور مستقیم تجربه کرده است. با این وجود، این استان هم در زمان جنگ و هم در دوره‌ی بازسازی مناطق جنگی، به طرز شایسته‌ای از مواهب اقتصادی دولت مرکزی و سرمایه‌گذاری در زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی بهره‌مند نشده است. این وضعیت، توسعه‌نیافتگی و مشکلات اقتصادی-اجتماعی و دشواری‌های زیستی را به ارمغان آورده که به نوبه‌ی خود جامعه و خانواده‌ها را با عوامل اجتماعی بسترساز خشونت مواجه می‌سازد. نتایج مطالعه‌ی «شناسایی و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی استان» نشان‌دهنده‌ی تراکم مسائل اجتماعی و فرهنگی مرتبط با نهاد خانواده نظیر طلاق، خشونت خانگی، همسرآزاری و عوامل مرتبط با نهاد اقتصاد نظیر بیکاری، جرائم اقتصادی، فقر و فلاکت و همچنین مسائلی نظیر خودکشی، اعتیاد، نزاع و خشم خیابانی است (Feizolahi & Kamarbeigi, 2021). این مسائل هم متأثر از سطوح کلان، منطقه‌ای، نهادی و محلی هستند و هم در این سطوح قابل تحلیل‌اند. بسیاری از مطالعات نشان داده‌اند که چنین وضعیت‌هایی به طور بالقوه بسترساز خشونت خانگی هستند.

علاوه بر این، شهر ایلام از جمله شهرهایی است که شکل‌گیری کنونی آن مرهون برنامه‌ی مدرنیزاسیون دوره‌ی پهلوی اول و رشد آن به واسطه‌ی تأسیس سازمان‌های اداری در این شهر در دوره‌ی پهلوی دوم و مهاجرت گسترده‌ی روستاییان به آن بوده است. این شهر به دلیل فقدان یا نحیف بودن توان تولید صنعتی، جوانی جمعیت و نرخ بالای بیکاری، تداوم حیات ساختارهای اجتماعی و فرهنگی خویشاوندسالارانه و فرهنگ مردسالاری - ولو در حال زوال تدریجی - در زمره‌ی شهرهای پرمسئله قرار دارد و مانند بسیاری از شهرهای زاگرس‌نشین با مشکلاتی در زمینه‌ی تجربه‌ی انواع خشونت و خودکشی مواجه است. به گونه‌ای که استان ایلام در دو دهه‌ی گذشته یکی از استان‌های صدرنشین آمارهای خودکشی بوده است. نرخ خودکشی ۱۳/۸ به ازای هر یکصد هزار نفر جمعیت (Statistical Centre of Iran, 2020) و رشد روزافزون نرخ طلاق «از ۱۷/۱ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۲۳/۷ درصد در سال ۱۳۹۸» (Rezaienasab, 2021) و تداوم آن در سال‌های اخیر، و همچنین اعلام «حداقل یک بار تجربه‌ی نوعی از خشونت خانگی توسط ۶۶ درصد از زنان استان در پیمایش طرح ملی خشونت خانگی» (Bagrazaei, 2019) هم نگران‌کننده است و هم مسئله‌مندی موضوع خشونت خانگی علیه زنان را نشان می‌دهد و مطالعه‌ی این

موضوع را توجیه‌پذیر می‌سازد.

همراستا با دیدگاه میلز، وقتی پدیده‌ای در جامعه عمومیت دارد، دیگر آن پدیده در دسر شخصی نیست، بلکه مسئله‌ای اجتماعی است (Mills, 2000). شناخت کم و کیف مسئله نیازمند انجام پژوهش از منظر افراد درگیر با موقعیت پروبلماتیزه شده است. از این رو، هدف اصلی این تحقیق توصیف و درک زنان خشونت‌دیده از دلایل، زمینه‌ها، راهبردهای مقابله‌ای و پیامدهای خشونت علیه آنان در خانواده است. بنابراین، سؤالات تحقیق حول این موضوع است که افراد مورد مطالعه تحت کدام شرایط علی، بسترها و زمینه‌ها قربانی خشونت همسر شده‌اند؟ از چه راهبردهایی برای مقابله با این کنش‌های خشونت‌ورزانه بهره برده و چه پیامدهایی برای آنان به همراه داشته است؟

ملاحظات نظری

از آنجایی که این مطالعه از نوع مطالعاتی محسوب می‌شود که مبتنی بر نظریه‌ی خاصی نیست، در اینجا نمونه‌ای از مفاهیم نظری جامعه‌شناسی به‌عنوان لنزهای نظری که عمدتاً کارکرد مفهوم حساس را در گردآوری و تحلیل داده‌ها بر عهده دارند، ارائه شده است. نظریه‌ی منابع فرض می‌کند که مردانی که دسترسی کمتری به منابع مادی و غیرمادی دارند یا از نظر اقتصادی و اجتماعی در موقعیت کهنتری نسبت به زنان خود قرار دارند، برای اعمال حاکمیت و بازسازی موقعیت خود از خشونت به‌عنوان ابزاری برای کسب جایگاه و قدرت بهره می‌برند. این نظریه نشان می‌دهد که در شرایط نابرابری، مردان ممکن است به خشونت روی آورند تا احساس کنترل و قدرت بیشتری داشته باشند و موقعیت اجتماعی خود را تقویت کنند.

دیدگاه «قدرت چانه‌زنی»^۱ بر تأثیر منابع اجتماعی-اقتصادی زنان بر خشونت تأکید می‌کند و توضیح می‌دهد که چگونه فرصت‌های اندک و محدودیت‌های متعدد ناشی از موقعیت‌های پایین زنان در ساختار اقتصادی-اجتماعی، آنان را به مرد شریک زندگی خویش وابسته می‌کند و احتمال تجربه‌ی خشونت را افزایش می‌دهد (Kim and Gray, 2008).

دیدگاه فرهنگی مبتنی بر نظریه پدرسالاری (Goode, 1971: quoted by Kim and)

1. bargaining power

(Sung, 2000)، مردسالاری را عامل اصلی بروز خشونت در درون خانواده، به ویژه خشونت شوهر علیه زن می‌داند. این نظریه مدعی است که در جوامعی که در آن‌ها به طور سنتی مردان واجد امتیازات والا هستند و مدیر خانواده تلقی می‌شوند، اقتدار شوهر را یک ویژگی فرهنگی محسوب می‌کنند.

نظریه‌ی «یادگیری اجتماعی» بر آن است که افراد رفتار خشونت‌آمیز را یاد می‌گیرند یعنی «خشونت علیه زنان در متن جامعه پذیری در خانواده یعنی اولین کارگزار اجتماعی شدن، آموخته می‌شود (Jasinski, 2001:5).

نگرش «سرزنش قربانی» نیز در ایجاد جو مقبول برای خشونت نقش دارند. تحقیقات نشان داده‌اند که ویژگی‌هایی همچون سرزنش قربانی با سطوح عام مقبولیت خشونت همسران علیه زنان و نگرش‌های موافق خشونت مرتبط هستند (Gracia & Tomás, 2014: 27). این گونه نگرش فرهنگ‌بنیاد نقش مهمی در بروز خشونت علیه زنان دارد، زیرا به معنای پذیرش، مسامحه و حتی تجویز خشونت در برخی از شرایط است و عمدتاً زنان قربانی خشونت را محکوم کرده یا به سکوت فرا می‌خواند.

مفهوم «سندرم زن کتک خورده»^۱ توضیح می‌دهد که چرا زنان کتک خورده همچنان به تداوم زندگی زناشویی با همسری خشن ادامه داده و ترک این رابطه‌ی سوء برایشان دشوار است (Walker: 1984). نظریه‌ی «کنترل اجباری» (Stark, 2007) نیز مدعی است که تمرکز ویژه بر خشونت علیه زنان، نوعی دیگر از خشونت ویرانگر علیه زنان در خانواده را پنهان می‌سازد و آن کنترل اجباری زنان است که به واسطه‌ی آن مردان از اشکالی از انقیاد شبه بردگی برای گسترش تسلط خود بر زنان، منزوی ساختن و زوال استقلال آنان و نفوذ به خصوصی‌ترین لایه‌های زندگی‌شان بهره می‌برند.

فرض «نظریه‌ی مبادله» بر این است که همه‌ی تعامل‌های انسان از طریق تعقیب پاداش‌ها و اجتناب از مجازات هدایت می‌شود (Turner, 2014). نظریه‌ی «کنترل» نیز عقیده دارد که رفتار انحرافی یا جنایی در غیاب کنترل‌های اجتماعی ناظر بر مجازات رفتار رخ خواهد داد. گلس با تلفیق اصول نظریه‌ی مبادله و نظریه کنترل اجتماعی استدلال می‌کند که «خشونت و سوءاستفاده زمانی که پاداش‌های این رفتار بیش از هزینه‌های آن باشد بیشتر است (نظریه مبادله). به علاوه، ماهیت خصوصی برخی از نهادها همچون خانواده

1. The Battered Woman Syndrome

و نیز بی‌میلی سایر نهادها برای مداخله کردن (نظریه کنترل)، به کاهش هزینه‌های خشونت کمک می‌کند» (Gelles, 1983). به عبارتی مردان علیه همسرانشان خشونت می‌ورزند، چون می‌توانند و مانعی در پیش روی خود ندارند.

دیدگاه فمینیستی ساختار مردسالارانه‌ی موجود و نهادهای اجتماعی را در تحکیم روابط نابرابر جنسیتی و خشونت علیه زنان مؤثر می‌داند. این دیدگاه فرض می‌کند که خشونت علیه زنان نتیجه‌ی موقعیت فرودستی است که زنان در ساختار اجتماعی و به‌ویژه از نظام خانواده سنتی به آنان به ارث رسیده است و خشونت زناشویی ناشی از نابرابری‌هایی است که در روابط زناشویی وجود دارد (Renzetti, Edleson & Bergen, 2001:41-42). در جمع‌بندی نهایی می‌توان گفت که برخی از رویکردهای نظری فوق‌بر ویژگی‌های فردی خشونت‌ورزان و خشونت‌دیدگان تأکید نموده‌اند و برخی دیگر بر ویژگی‌های ساختاری جامعه. در این تحقیق برای ایجاد حساسیت نظری از مفاهیم منابع و ناهمترازی قدرت، سرزنش قربانی، خشونت آموخته‌شده، ایدئولوژی سلطه‌ی مرد، مفهوم بی‌رغبتی سایر نهادها به دخالت در روابط درون خانواده و نهایتاً مفاهیم کنترل اجباری، ناهمسانی منابع، وابستگی و قدرت چانه‌زنی‌گزينش شده‌اند و در تحلیل یافته‌های تحقیق مورد توجه بوده‌اند.

روش

مطالعه‌ی حاضر از نوع مطالعات کیفی است و «در تحقیق کیفی هدف نه تقلیل پیچیدگی از طریق تجزیه مسئله به چند متغیر بلکه افزایش پیچیدگی از طریق افزودن اطلاعات زمینه‌ای به تحلیل است» (Flick, 2018: 108). از این روی، این مطالعه به روش نظریه زمینه‌ای انجام گرفته است. مشارکت‌کنندگان در تحقیق، زنان خشونت‌دیده‌ی مراجعه‌کننده به مرکز اورژانس اجتماعی و مراکز مثبت زندگی سازمان بهزیستی در شهر ایلام بوده‌اند که هویت آنان برای مصاحبه‌گر برملا نشده است و شرط گمنامی مشارکت‌کننده رعایت شده است. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان در تحقیق از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است که در آن «پاسخگویان بر اساس تجربه‌شان در مورد پدیده‌ی مورد مطالعه به صورت غیرتصادفی انتخاب می‌شوند» (Battacherjee, 2012). داده‌ها از طریق مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با نمونه‌ای ۲۴ نفره از زنان خشونت‌دیده با معیار کفایت اشباع نظری

گردآوری شده‌اند. تعداد زیادی از مصاحبه‌ها بنا به رضایت مشارکت‌کنندگان در تحقیق با استفاده از ضبط صوت ضبط گردیده و تعدادی نیز از طریق یادداشت‌برداری در حین گفتگو با مشارکت‌کنندگان جمع‌آوری و پس از پیاده‌سازی کامل گفتگوهای شفاهی، همراه با یادداشت‌های کتبی، در قالب متنی نوشتاری تایپ شده و نسبت به تحلیل مصاحبه‌ها اقدام شده است بدین صورت که طی فرایندی هدفمند داده‌های متنی خام به خط بررسی شده و مفاهیم کلیدی مکنون در درون داده‌ها به‌عنوان کدهای اولیه و جنینی در مرحله کدگذاری باز شناسایی شده‌اند. در مرحله بعدی یا کدگذاری محوری، مفاهیمی که بر یک موضوع دلالت داشته‌اند به‌عنوان خرده‌مقوله‌هایی طبقه‌بندی شده‌اند که در مرحله سوم یا کدگذاری گزینشی این خرده‌مقوله‌های شناسایی شده، مقوله‌های اصلی تحقیق را تشکیل داده‌اند که از طریق مرتبط ساختن نظام‌مند و منطقی این مقوله‌ها با یکدیگر ضمن شناسایی مقوله‌ی مرکزی تحقیق مقوله‌های ناظر بر شرایط سه‌گانه‌ی علی، زمینه‌ای و مداخله‌ای (شرایطی که این پدیده در آن احاطه شده است)، اقدامات/ تعاملات (پاسخ‌های افراد به رویدادها تحت این شرایط) و پیامدها (نتایج اقدامات/ تعاملات) مشخص گردیده و نهایتاً مدل پارادایمی تحقیق نگاشته شده است. برای اعتباریابی از معیار مقبولیت استفاده شده است که خود مبتنی بر درگیری طولانی‌مدت و مداوم با داده‌ها و بازنگری توسط ناظران بیرونی است. قابلیت تصدیق از طریق حضور مستمر محقق در میدان تحقیق، انجام و استخراج دقیق مصاحبه‌ها، بهره‌گیری از روش ممیزی یا نظارت داوران محقق‌گشت و قابلیت انتقال از طریق نگارش یادداشت‌های فنی، مقایسه و مقارنه‌ی یافته‌ها با ادبیات تحقیق و آرای صاحب‌نظران مورد وثوق قرار گرفت.

یافته‌ها

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه‌ی مورد مطالعه

Table 1. Demographic characteristics of the studied sample

نوع خشونت	تعداد فرزند	شغل	مدت ازدواج	تحصیلات	سن	کد
فیزیکی، عاطفی، روانی	۱	آرایشگر	۲	لیسانس	۲۵	۱
عاطفی، روانی، مالی، کلامی	۲	معلم	۶	فوق‌لیسانس	۳۴	۲
عاطفی، روانی، کلامی	۱	کارمند	۵	فوق‌دیپلم	۳۱	۳

خشونت خانگی علیه زنان؛ محصول ناسازواری برهم کنش نهادی؛ فیض‌اللهی و همکاران | ۱۵

کد	سن	تحصیلات	مدت ازدواج	شغل	تعداد فرزند	نوع خشونت
۴	۳۰	فوق لیسانس	۱۲	خانه‌دار	۲	فیزیکی، عاطفی
۵	۴۰	فوق دیپلم	۱۵	دفتری	۲	فیزیکی، عاطفی، اجتماعی
۶	۳۲	دیپلم	۶	خانه‌دار	۲	فیزیکی، روانی، جنسی
۷	۴۰	دیپلم	۲۰	خانه‌دار	۳	فیزیکی، روانی
۸	۳۱	لیسانس	۶	خانه‌دار	۱	فیزیکی، روانی، کلامی
۹	۲۸	لیسانس	۵	کارمند	۱	فیزیکی، مالی
۱۰	۳۹	لیسانس	۱۵	خانه‌دار	۳	عاطفی، روانی، کلامی
۱۱	۳۲	لیسانس	۷	معلم	۲	همه نوع خشونت
۱۲	۲۶	فوق دیپلم	۵	خانه‌دار	۱	عاطفی، مالی
۱۳	۲۷	سیکل	۱۰	خانه‌دار	۱	فیزیکی، روانی، مالی
۱۴	۵۰	بی سواد	۳۰	خانه‌دار	۶	انواع خشونت
۱۵	۳۴	سیکل	۱۸	خانه‌دار	۲	فیزیکی، روانی، مالی
۱۶	۳۵	لیسانس	۳	خانه‌دار	۱	انواع خشونت
۱۷	۵۸	بی سواد	۳۴	خانه‌دار	۶	فیزیکی، روانی، مالی
۱۸	۳۴	دیپلم	۷	کارگر	۲	انواع خشونت
۱۹	۳۵	فوق دیپلم	۸	خانه‌دار	۱	فیزیکی، عاطفی
۲۰	۳۵	لیسانس	۷	کارمند	۱	فیزیکی، روانی، مالی
۲۱	۴۰	لیسانس	۱۷	خانه‌دار	۳	عاطفی، کلامی، مالی
۲۲	۳۶	فوق لیسانس	۸	کارمند	۲	عاطفی، روانی، جنسی، کلامی
۲۳	۳۱	لیسانس	۶	آرایشگر	۱	فیزیکی، روانی، مالی
۲۴	۲۸	دیپلم	۴	خانه‌دار	۲	فیزیکی اجتماعی، مالی

شرایط علی یا سبب ساز

جدول ۲. فرآیند کدگذاری و تشکیل مقوله‌های شرایط علی

Table 2. Coding process and formation of causal conditions categories

مقوله‌ی محوری	زیرمقوله	مفهوم
فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی	ارتباط غیرسازنده	برخورد نامناسب با زن، تمسخر کردن، خشونت روانی و جسمی مداوم، رفتار نادرست همسر، ارتباط ضعیف،
	بی‌اعتبارسازی متقابل	بی‌احترامی متقابل، بی‌احترامی همسر در ملاعام
	بی‌اعتمادی	شکاک بودن، بی‌اعتمادی
مشکلات روانی - رفتاری همسر	نگرش زن‌ستیز	قائل بودن به تبعیض جنسیتی، بدبینی به زن، بی‌اعتمادی به زنان
	روان‌نژندی	شکاکیت، شکست عشقی همسر، حساسیت شوهر، بددلی همسر، ذهنیت منفی
	خلقیات منفی	تهمت زنی همسر، چشم‌گینی فوری همسر، بد اخلاقی شوهر، رفتار خشن همسر، بددهنی همسر، تنش دائمی همسر با خانواده، پرخاشگر بودن همسر
	سابقه‌ی بزهکاری	سابقه زندان و ترک منزل و خلافکاری همسر، اقدام به خودکشی در جوانی
	بزهکار شدن	معتاد شدن، خلاف کار شدن
نابسنندگی معیشتی	مشکلات اشتغال	بیکاری همسر، کار موقت، درآمد ضعیف، نوسان درآمد، کار توأم با بیم، بی‌پناهی
	چالش‌های اقتصادی	ناتوان از تأمین زندگی، وضع نامناسب مالی، وضع نامطلوب اقتصادی، بدهی بانکی، خرید قرضی، بدهکاری، ناتوانی در تأمین زندگی
	فقر و محرومیت	فقر، فقیر شدن، فقر اطرافیان، فقر و مشکلاتش، محرومیت اقتصادی
	سربار زیستی	حاشیه‌نشینی، سربار خانواده شوهر، سربار خانواده بودن، زندگی با خانواده همسر، همخانگی با خانواده شوهر، اشتغال زن و بیکاری مرد، درآمد بیشتر زن
	بی‌چیزشدگی	ورشکسته شدن همسر، اخراج از کار، نامساعد شدن شرایط مالی
	کار بی‌مایه	کلفت مردم شدن
فقدان اوقات فراغت فرح‌بخش	اختصاص ندادن زمان	کار دائمی شوهر، اختصاص ندادن وقت برای خانواده، معاشرت نداشتن
	عدم تخصیص هزینه	فقدان تفریح و سرگرمی، فقدان امکانات تفریحی، عدم اختصاص هزینه برای گذران فراغت مفید، نرفتن به سیما و باشگاه به خاطر بی‌پولی

فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی

زیر مقوله‌های ارتباط مخرب و بی‌اعتمادی ناظر بر شکلی از خدشه‌دار شدن احترام و شخصیت زوجین در بین دوستان و فامیل است. روابط سالم زوجین یک مؤلفه‌ی مهم در ایجاد مشارکت، همراهی و همیاری در اداره خانواده است. لذا کشمکش زوجین و بروز رفتار خشونت‌آمیز، زوال سرمایه اجتماعی زوجین را در پی دارد که منجر به از بین رفتن اعتبار دو طرف و نیز تعلیق و کاهش اعتماد اجتماعی در درون خانواده می‌گردد. بی‌اعتبارسازی متقابل عرصه را برای خشونت‌ورزی در خانواده و به‌طور خاص علیه همسر فراهم می‌نماید.

«ازلحاظ محبت و شراکت عاطفی از هم دور شدیم و ادامه زندگیمون غیرمعقول است ولی من به‌خاطر ترس از بازگشت به خانواده‌ی پر از مشکل پدری در این زندگی مانده‌ام» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۵).

مشکلات روانی و رفتاری همسر

خرده‌مقوله‌های نگرش زن‌ستیز، خلیات منفی و سابقه‌ی بزه‌کاری توصیفگر مقوله‌ی اصلی هم‌آیندی مشکلات روانی - رفتاری همسر هستند و بر وضعیتی قابل اطلاق است که در آن توأمان مرد هم از نظر روانی و هم رفتاری دارای مشکلاتی است که زمینه‌ساز ستیزه، خشونت اجتماعی و خشونت خانگی علیه زن‌اند.

«توی جمع برای خوشایند دیگران وقتی از بقیه تعریف می‌کنه هم‌زمان منو مسخره می‌کنه» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱).

بیش از نیمی از پاسخگویان بر «شکاک بودن»، «بی‌اعتماد بودن» و «توهم خیانت داشتن» تأکید نموده‌اند.

«شوهرم توهم خیانت داشت. فکر می‌کرد با مردای دیگه ارتباط دارم، تعادل روانی نداشت تو هر بار کتک زدنش امکان داشت کشته بشم» (مشارکت‌کننده کد ۱۰).

نابسندگی معیشتی

خرده‌مقوله‌های مشکلات اشتغال، چالش‌های اقتصادی، فقر و محرومیت و زیست طفیلی

برآمده از مفاهیم متعدد مرتبط با وضعیت معیشتی خانواده همچون بیکاری همسر، کار موقت، درآمد ضعیف همسر، کار توأم با بیم، بی‌پناهی، بدهی بانکی، فقیر شدن، فقر اطرافیان و محرومیت اقتصادی، اشتغال زن و بیکاری مرد است که بیانگر وضعیت زندگی بخشی از مشارکت‌کنندگان در تحقیق است که خواه به‌تنهایی و خواه به‌صورت هم‌زمان کانون خانواده را مستعد کنش‌های خشونت‌ورزانه نموده است.

«چون شوهرم به‌طور مکرر بیکار است و دارای شغل مناسبی نمی‌باشد... به دلیل بیکاری همسرم بین ما جنگ و دعوا ایجاد می‌شود» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۱).

و زن دیگری بیان می‌کند:

«از نظر درآمدی یک روز کار هست ده روز نیست؛ ما هم زندگیمون در حد بخور و نمیره (از واژه محلی بژی و مه‌مر استفاده می‌کند) همیشه مخصوصاً وقتی مشکل مالی پیدا کنه به هم می‌ریزه و با خشونت و فحش خودشو خالی می‌کنه» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۶).

فقدان اوقات فراغت فرح‌بخش

امروزه اوقات فراغت به‌عنوان یک پدیده در جامعه‌ی مدرن به‌ویژه در زندگی شهری به‌عنوان موضوعی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در بین تمامی اقشار اجتماعی ضروری شناخته شده است. نحوه‌ی گذران اوقات فراغت و تأثیری که بر کیفیت زندگی و سلامت اجتماعی جامعه دارد از اهمیت خاصی برخوردار است. به دلیل ضرورت حیاتی آن در ارتقاء و بهزیستی زندگی فردی و اجتماعی، فقدان زمان لازم و عدم اختصاص هزینه‌ای برای سپری کردن آن چالشی اساسی در حیات خانواده و مؤلفه‌ای اثرگذار در بروز رفتارهای تنش‌زا و خشونت‌آفرین است. چنانکه در همین ارتباط گفته شده است که:

«همسر دو شیفت کار می‌کند بعد از یک مدت تفریحات به صفر رسید و آخر شب‌ها می‌آمد و کلی سرکوفت و نیش و کنایه به هم می‌زدیم توجهات و خوشی‌هامون خیلی خیلی کم شده بود و مثل ریات شده بودیم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۳).

شرایط زمینه‌ای

جدول ۳. فرآیند کدگذاری و تشکیل مقوله‌های شرایط زمینه‌ای

Table 3. Coding process and formation of contextual conditions categories

مقوله	زیر مقوله	مفهوم
انگاره‌ی مردسالارانه	تصورات مردسالارانه	رفتار تحکمی و مردسالارانه، مخالفت با تحصیل، منع اشتغال، مردسالاری
	نگاه تحقیر آمیز	فرو دست‌پنداری زن، عدم توجه به خواسته زن
	رفتار تحقیر آمیز مرد	بی‌احترامی به خانواده زن، فحاشی، خودخواهی
خشونت آموخته‌شده	تجربه‌ی خشونت	تجربه خشونت در خانواده، مشاهده خشونت در خانواده
	تجربه‌ی زیسته‌ی همسر	تجربه همسر از خشونت در خانواده، تجربه همسر از مشاهده خشونت
	تجربه‌ی زیسته زن از خشونت	تجربه خشونت قبل ازدواج، تجربه خشونت بعد از ازدواج، درگیری مداوم در خانه، پر خاشگیری همسر، خشونت رفتاری مداوم همسر
شیوه‌های مسئله‌ساز ازدواج	ازدواج نامرسوم	آشنایی غیر معمول، آشنایی مسئله‌مند، سنت زوددگی، ازدواج با همکلاسی
		ازدواج به روش اشتباه، مخفیانه، شبهه‌دار
		ازدواج دوم شوهر، داشتن فرزند از ازدواج قبلی، زن دوم شدن
	ازدواج سنتی	ازدواج با واسطه
		ازدواج خویشاوندی، ازدواج اجباری، ازدواج ترتیب داده شده
		ازدواج بدون تحقیق، فقدان شناخت، تحقیق ناکافی، محدودیت ارتباطی از خواستگاری تا ازدواج، عدم تحقیق قبل از ازدواج
ازدواج آرمان‌گرایانه	ازدواج آرمان‌گرایانه، عشق واهی، عشق سیال، ازدواج اینترنتی	
عدم برخورداری از حمایت خانواده	مسئولیت‌ناپذیری	بی‌تفاوتی خانواده همسر، خانواده گسترده و پرتنش، عدم حمایت خانواده همسر
	خلقیات منفی	بداخلاق بودن خانواده همسر، شکاک بودن کل خانواده همسر
	هنجار شدن ناهنجاری	عادی‌پنداری خشونت از نظر خانواده همسر، زمینه خانوادگی اعتیاد خانواده همسر

انگاره‌های مردسالارانه

مفاهیم مرتبط با سازه‌های ناظر بر ارزش‌مندی مردان که از سویی ناظر بر مقوله‌ی اصلی انگاره‌های مردسالارانه است و از سویی دیگر، دال بر وجود انگاره‌ی فرودستی زنان است که مشتمل بر حق‌به‌جانبی مردان و نادیده‌انگاری زن است و چنین نگرشی حاکی از پایداری نسبی ارزش‌های سنتی مردسالارانه است. چنانکه شخصی در مورد تداوم نگره‌های مردسالاری می‌گوید:

«شوهرم می‌گه مرد مرد است و حق دارد و البته اکثر مردان مثل خان رفتار می‌کنند» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۶).

خانمی دیگر درباره‌ی خشونت همسرش عقیده دارد که:

«شاید اگر برای اثبات خودش غرور نداشت و تحمل می‌کرد و خودخواهی نمی‌کرد این اتفاق پیش نمی‌آمد» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۳).

و نگاه مردسالارانه‌ی خانواده‌ی همسر:

«از نظر فرهنگی همه مردای خانواده برای زن هیچ ارزشی قائل نیستن و فکر میکنن زن فقط باید تو خونه بمونه و در خدمتتون باشه» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۱).

خشونت آموخته‌شده

خرده‌مقوله‌های تجربه‌ی رفتار خشونت‌آمیز، تجربه‌ی زیسته‌ی همسر از خشونت و تجربه‌ی زیسته‌ی خشونت و به‌طور کلی سابقه‌ی خشونت‌دیدگی یکی از زوجین بر خشونت آموخته‌شده در خلال زندگی فرد اشاره دارند. بخشی از رفتار خشونت‌ورزانه تحت تأثیر جامعه‌پذیری فرد است.

«من و خواهرام، گاهی از سوی برادر و پدرم کتک می‌خوردیم یا مادرم وقتی که مجرد بودم بهم ترشیده می‌گفت با وجودی که من هجده، نوزده ساله بودم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۷).

و دیگری نیز بر آن است که:

«پدر همسرم هم مثل شوهرم بدبین و شکاکه (از واژه محلی خانه گمان استفاده می‌کند) خیلی مادر شوهرم و بقیه خانواده رو اذیت کرده ولی من تو یک خانواده معمولی بزرگ شدم که دعوا بود، مهربانی هم بود، ولی اصلاً بدبین

نبودن» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۶).

شیوه‌های ازدواج مسئله‌ساز

دربرگیرنده‌ی خرده‌مقولات آشنایی نامقبول پیش‌ازدواج، ازدواج ناهنجار، ازدواج وساطتی، ازدواج سنتی، ازدواج کورکورانه، ازدواج خیال‌پردازانه و ازدواج غیرمرسوم (غیرامروزی) است. هر کدام از این گونه‌های ازدواج دارای کژتابی‌ها و کژکارکردهایی هستند که مستقلاً قابل تحقیق و بررسی‌اند. خشونت خانگی محصول ساختارشکنی‌هایی از قبیل گونه‌های آشنایی نامقبول پیش‌ازدواج، ازدواج ناهنجار و ازدواج غیرمرسوم است. چنانچه برخی اذعان داشتند که:

«نحوه‌ی آشنایی ما به‌صورت درستی انجام نشد و بدون تحقیق بیشتر و هیجان‌زده با شیفستگی احمقانه تصمیم به ازدواج گرفتیم» (مشارکت‌کننده‌های کد ۱ و ۷).

و شخصی نیز ازدواج خودش را از نوع غیرمرسوم، پرتنش و سنتی می‌داند و می‌گوید:
«همسایه بودیم و همدیگر و می‌شناختیم چون من چند سال بزرگ‌تر از همسرم بودم. خانواده‌اش مخصوصاً مادرش با ازدواج ما مخالف بودن و الآن هم با هم رابطه نداریم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۷).

ازدواج اجباری و مبتنی بر خواست و نظر دیگر اعضای خانواده و بدون توجه به علاقه، خواسته و نظر دختران نوعی دیگر از ازدواج در بین جامعه‌ی هدف مطالعه است. هم‌الگوی صدرالذکر ازدواج و هم این‌گونه‌ی مواجهه‌ی انفعالی با ازدواج به دلیل فقدان شناخت زوجین از روحيات و شخصیت همدیگر، بر مسئله‌مند شدن ازدواج و نهایتاً خشونت خانگی گواهی می‌دهند. به گونه‌ای که یک مشارکت‌کننده‌ی در تحقیق، بدین موضوع اذعان دارد:

«وقتی دوازده‌ساله بودم از عراق به ایران آمدم و در مرز، یکی از پسرعمه‌هایم که کارمند یکی از ادارات دولتی ایران بود دنبال ما آمد از همان روز زمزمه ازدواج من با پسرعمه شنیده می‌شد من هنوز بالغ نشده بودم و چیزی از ازدواج نمی‌دانستم تا اینکه یک روز عمه‌ام با یک انگشتر به منزل ما آمد و بدون اینکه نظری از من پرسیده بشه من در دوازده سالگی عروس شدم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۰).

عدم برخورداری از حمایت خانواده

خانواده نهادی است که دارای کارکردهای گوناگونی از جمله آموزش، تربیت و حمایت مادی و معنوی از اعضاست و کژتابی‌ها، ناکارآمدی‌ها و سوءکارکردهایش حیات اجتماعی افراد را هم متأثر می‌سازد. بر همین اساس خانواده را می‌توان حامی وابستگان و اعضایش دانست؛ اما نتایج تحقیق حاضر نشان از وجود خانوادگی غیر حامی نیز دارد که با خرده‌مقوله‌های مسئولیت‌ناپذیری، خلیات منفی و هنجار شدن ناهنجاری قابل توصیف است.

«خانواده من از همون اول حمایت گر نبودن و بعد از ازدواج مجدد همسر، برای جدایی حمایت نکردن و من مجبور شدم با همسر بمونم و زندگی کنم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۴).

مفهوم عادی‌انگاری ناهنجاری یا هنجار شدن ناهنجاری نیز از همین سنخ است: «همسر از همون اوایل ازدواج، درست و حسابی باهام حرف نمی‌زد، اسممو صدا نمی‌زند هنوز هم دختر (به زبان محلی دیته) صدام می‌زنه، کتکم می‌زند. برادرا و پدرش هم همینجوری بودن و خواهرها و زانشونو کتک می‌زنن و این رفتارها رو مردانگی می‌دونن. آخرین بار ماه قبل تو همین سن، کتکم زد منم قهر کردم و رفتم خونه خواهرم. ... شوهرم هیچوقت بهم ابراز علاقه نکرده هر کاری برایش انجام بدم تشکر نمی‌کنه چون اونو وظیفه می‌دونه. نمی‌ذاره جایی برم و با فامیل و خواهرم و همسایه‌ها رابطه داشته باشم دوست داره فقط خونه بمونم و صبح تا شب کار کنم و چشم قربان بگم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۱).

شرایط مداخله‌ای

جدول ۴. فرآیند کدگذاری و تشکیل شرایط مداخله‌ای

Table 4. Coding process and formation of intervention conditions categories

مقوله	زیر مقوله	مفهوم
مداخله‌گری اطرافیان	روابط چالشی با خانواده همسر	حساسیت به خانواده همسر، قهر کردن با خانواده همسر، حرف شنوی شوهر از خانواده‌اش
	دخالت اطرافیان	دخالت خانواده همسر، اطاعت جویی مطلق، دخالت خانواده

مقوله	زیرمقوله	مفهوم
هم‌آیندی خیانت‌ها	توهم خیانت	توهم دوجانبه‌ی خیانت، شکاک بودن دو سویه
	تضاد عشقی	رابطه عاشقانه همسر با دیگری، افشای خیانت همسر
	خیانت عاطفی	اهمیت به زن غریبه، ازدواج مخفیانه همسر
	خیانت گذشته‌گرا	رابطه داشتن با دیگری، رابطه‌ی عشقی
کژتابی دوسویه	آزارگری شوهر	بی‌احترامی کردن همسر، عصبانی بودن همسر، تمسخر در جمع، بی‌احترامی به خانواده، دعوای بی‌دلیل، پشیمانی همسر از ازدواج
	نافرمانی زن	حرف ناشنوی از شوهر، همراهی نکردن با شوهر، عدم اجابت خواسته، پشیمانی از ازدواج، تنفر از شوهر

منظور از شرایط مداخله‌گر شرایطی است که عمدتاً اتفاقی‌اند و شرایط علی را تحت تأثیر قرار می‌دهند و راهبردها پاسخ به آن‌ها هستند (استراوس و کوربین، ۱۳۹۷). مضمون قربانی شدن مستمر دلالت بر این دارد که قربانی شدن از طریق ارباب، کنترل افراطی، رفتارهای تهدیدآمیز مانند تعقیب و سایر تاکتیک‌های نظارتی و تضعیف عمدی اعتماد به نفس فرد و نیز تخریب رابطه با همسر است.

مداخله‌گری اطرافیان

بستگان، فامیل نزدیک و اعضای خانواده‌ی طرفین می‌توانند نقشی مثبت در زندگی و روابط زوجین ایفا کنند اما مداخله‌گری به ظن خویش حل مسئله‌ای و ظاهراً خیرخواهانه و دلسوزانه‌ی آنان منجر به بروز درگیری و تضاد و خشونت بین فردی آنان می‌گردد. چنانکه فردی می‌گوید:

«زندگی مشترک با خانواده همسر سختی‌های زیادی داشت چون همه اعضای خانواده‌اش در زندگی من دخالت می‌کردن و این دخالت‌ها باعث تنش بین من و همسر من می‌شد» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۷).

همچنین، روایت دیگری در این باره چنین است:

«هر وقت خانواده‌اش حرفی در مورد من می‌زنند خیلی به حرف‌های آن‌ها توجه می‌کنم و این باعث دعوای بیشتر بین ما می‌شود» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۸).

هم‌آیندی خیانت‌ها

خیانت به معنای عهدشکنی و عدم پابندی و وفاداری عاطفی و جنسی نسبت به همسر از سوی هر کدام از زوجین است. در این مقوله دو خرده مقوله‌ی خیانت شوهر شامل رابطه‌ی عاشقانه همسر با دیگری، افشای خیانت همسر، اهمیت به زن غریبه، ازدواج مخفیانه همسر و نیز خرده مقوله‌ی خیانت زن شامل مفاهیم خیانت به همسر، رابطه داشتن با دیگری است. «همسر به خاطر پول با خانم‌های مسن پولدار رابطه داشت و به من خیانت می‌کرد» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۲).

و خانمی بیان داشته که:

«با همسر اولم به طور کلی زندگی رضایت‌بخشی داشتیم تا اینکه متوجه رابطه همسرم با یک دختر عراقی شدم که دختر خانم به علت باردارشدن از همسرم شکایت کرده بود و دادگاه رأی به ازدواج داده بود و این ماجرا و آبروریزی باعث افسردگی شدید من شد» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۹).

کژتابی دوسویه

خرده مقوله‌های آزارگری همسر و نافرمانی زن بازتاب‌دهنده‌ی چنین وضعیتی‌اند که در آن کانون خانواده به طرز فراگیری در آستانه‌ی انفجار، بحران و هرگونه خشونت قرار می‌گیرد:

«وقتی می‌بینم احترامم نمی‌گیرد باعث زیادشدن خشونت بین ما می‌شود» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۳).

و خانم دیگری گفته است:

«وقتی که می‌بینم به حرفش گوش نمی‌دم... و یا اینکه مثلاً جایی باهانش نمی‌رم، بیشتر دعوا راه می‌اندازد» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۵).

راهبردها

جدول ۵. مقوله‌های راهبردهای مورد عمل

Table 5. The categories of strategies to be implemented

مقوله	زیرمقوله	مفهوم
تقابل	تعلیق روابط	قهر کردن، غیبت از منزل
		رفتار سرد با همسر، محبت کم به همسر
	تلافی جویی ناهنجارانه	کم‌محلی به خانواده همسر، خیانت جنسی، کلاهبرداری از همسر، خیانت تلافی‌جویانه
	تقابل فعال	کتنک زدن، دعوا، فحاشی، قهر، دعوی متقابل، دادویداد، عدم سکوت، دفاع از خود در مقابل خشونت همسر، قهر و شکایت
انفصال	افکار طلاق	تهدید به طلاق، تأمل در طلاق گرفتن، فکر طلاق
	اقدام به طلاق	تصمیم به طلاق و مجرد، تقاضای طلاق
استیصال	انفعال	گریه کردن، حرص خوردن، استیصال و گریه
	افکار خشونت‌ورزانه	تهدید به خودکشی، فکر خودکشی
	خودویرانگری	اقدام به خودکشی، خود جرحی، خودکشی ناموفق

تقابل

خرده مقوله‌ی تعلیق روابط با همسر با رفتارهایی همچون قهر، غیبت از منزل و رفتار سرد با همسر؛ و نیز تلافی‌جویی ناهنجارانه از طریق کم‌محلی به خانواده همسر و ... و به‌واسطه‌ی رفتارهای مقابله‌ای نظیر دعوا، فحاشی و ... و شکایت که ناظر بر مقابله‌ی فعال و کنش‌وری مواجهه‌ای‌اند، قصد حفاظت از خود در مقابل خشونت‌ورزی همسر داشته‌اند. چنانکه برخی بیان داشته‌اند:

«چند بار هم قهر کردم ولی جایی نداشتم برم چون خانواده‌ام تو روستاهای اطراف‌اند و شرایط خوبی ندارن برمی‌گشتم خونه. معمولاً وقتی بهم تهمت رابطه با مردای دیگه رو می‌زنه نمی‌تونم سکوت کنم و جوابشو میدم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۵).

و روایت دیگری نیز چنین است:

«گاهی منم دادویداد می‌کنم گاهی حوصله ندارم و سکوت می‌کنم، گاهی گریه

می‌کنم، گاهی داد می‌زنم و به سروصورت خودم می‌زنم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۶).

انفصال

طلاق هم به‌عنوان راهکاری برای مدیریت تنش در خانواده و هم به‌عنوان یک مسئله‌ی مهم در زندگی زناشویی زوجین مطرح بوده است. چنانکه خرده‌مقوله‌ی اقدام به طلاق شامل تصمیم به طلاق و نیز تقاضای طلاق به‌عنوان راهبرد حل مسئله‌ای خشونت‌خانی و همچنین خرده‌مقوله‌ی افکار طلاق شامل تهدید به طلاق، تأمل در طلاق گرفتن و فکر طلاق به‌مثابه‌ی وجود مسئله در زندگی زناشویی قابل بررسی‌اند:

در این باره مشارکت‌کننده‌ی اظهار داشته است که:

«دوران عقدمون دو سال طول کشید. همسر من تازه معتاد شده بود. خواستم طلاق بگیرم که خانواده خودم و همسر من مصرف کردن؛ چون فامیل بودیم از اینکه رابطه خانواده‌ها برای همیشه به هم بخوره نگران بودن و نداشتن من جدا بشم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۵).

همچنین مشارکت‌کننده‌ی دیگری گفته است:

«با اینکه نمی‌دونم آینده‌ام چی میشه و چی در انتظارمه، ولی درخواست طلاق دادم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۰).

استیصال

مطابق با مؤلفه‌های نظری (Walker, 1984) پیامدهای درماندگی آموخته‌شده و سندرم زن کتک‌خورده برای زنان خشونت دیده، واکنش‌های منفعلانه است و واکنش انفعالی و خودتنبیهی دو زیرمقوله‌ی مرتبط با مواجهه‌ی زنان در مقابل کنش خشونت‌ورزانه‌ی همسرند. در این باره مشارکت‌کننده‌ای می‌گوید: «سکوت می‌کنم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۱).

برخی نیز از استراتژی سکوت و گاهی حرص خوردن و سکوت کردن برای مدیریت تنش استفاده نموده‌اند:

«همیشه موقع دعوی او با من، سکوت مطلق می‌کنم و هیچی نمی‌گم حتی آگه صد در صد مقصر باشه ... ولی زیاد حرص می‌خورم و همه چی رو درون خودم

می‌ریزم ولی نمیتونم حرفی بزنم یا از خودم دفاع بکنم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۴).

خرده‌مقوله‌ی خودویرانگری مشتمل است بر «اقدام به خودکشی»، فکر خودکشی و «خود زنی و نیز خشونت‌ورزی علیه خود و دیگری بوده است. «دو بار خودکشی کردم که نجاتم دادن» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۶).

و زن دیگری نیز می‌گوید:

«چند بار اقدام به خودکشی کردم و الآن فقط به خاطر دخترام نفس می‌کشم البته آگه بیماری‌ام مجال بده» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۸).

و روایت مشارکت‌کننده‌ی دیگری چنین است:

«چند بار قصد خودکشی کردم ولی به خاطر بچه‌ها منصرف شدم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۵).

پیامدها

جدول ۶. فرآیند کدگذاری و تشکیل مقوله‌های پیامدها

Table 6. The process of coding and forming categories of consequences

مقوله	زیرمقوله	مفهوم
قربانی شدن فرزندان	مشکلات رفتاری فرزندان	خشونت رفتاری فرزندان، پرخاشگری فرزند، خشونت فرزند،
	جامعه‌پذیری ناهنجار	اجتماعی شدن نادرست فرزند، یادگیری خشونت توسط فرزند، تأثیرپذیری منفی بر فرزند
	بزهکار شدن فرزندان	خودکشی فرزند، معتاد شدن فرزند، شکست فرزندان، اعتیاد فرزند
	زیست‌ناایمن فرزندان	افسردگی فرزند، آینده‌هراسی فرزند، استرسی بودن بچه‌ها، حساسیت فرزند
زیست‌بیم‌زده	هراس مزمن	احساس بی‌معنایی، ترس از آینده، احساس ناامنی اجتماعی
	احساس بی‌قدرتی	درماندگی، استیصال، از دست دادن اعتماد به نفس، حس حقارت
	احساس چیزباختگی	احساس خسران، احساس بدبختی، نارضایتی از زندگی
	روان‌نژندی	روان‌پریشی، انزوایگزینی، کابوس دیدن، کابوس و کم‌حوصلگی
	مشکلات روحی	افسردگی، مشکلات عصبی، افسردگی و استرس شدید
	احساس پوچی	بی‌علاقگی به زندگی، خودتحقیری

مفهوم	زیرمقاله	مقاله
فقدان حمایت، منع دیدار با فرزند، بی‌پناهی خود و فرزند	بی‌پناه‌شدگی	نابسامانی خانواده
خشونت اقتصادی، تحریم از سوی خانواده	تحریم‌شدگی	
جو متشنج خانواده، از هم گسیختن زندگی	ازهم‌گسیختگی	

قربانی شدن فرزندان

والدین به‌عنوان الگوی رفتاری برای فرزندان تلقی می‌شوند و ناسامانمندی ساختار خانواده و روابط خانوادگی، اغلب توانایی آنان را در انطباق با محیط اجتماعی پیرامون تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اگر والدین نتوانند رفتار مثبتی را برای فرزندان خود مدل‌سازی کنند، این موضوع می‌تواند منجر به رفتارهای انحرافی و آسیب‌پذیری فردی و اجتماعی و در یک کلام قربانی شدن فرزندان شود.

در چنین شرایطی فرزندان به‌ویژه افراد نوجوان خانواده، امنیت را در فضایی خارج از خانواده و در محیط‌های دیگری جستجو می‌کنند. از جمله این موقعیت‌ها و شرایط، گروه همسالان هستند که حداقل‌های لازم را برای ایجاد آرامش در اعضای خود دارد. نوجوانی که از محیط پر تشنج خانواده گریزان است با توجه شرایط زیسته‌ای که داشته از توانمندی‌های لازم برای مراقبت و محافظت از خود در چنین جمع‌هایی برخوردار نمی‌باشد. همچنین شیوع مشکلات اجتماعی و بین فردی همچون خشونت رفتاری و پر خاشاگری و نیز مشکلات روانی همچون افسردگی، آینده‌هراسی، افکار خودکشی و اعتیاد در بین فرزندان از جمله مقولات پرتکراری است که دال بر موضوع قربانی شدن فرزندان است. چنانکه مشارکت‌کننده‌ی کد ۸ می‌گوید:

«همه بچه‌ها هم عصبی‌اند» و مشارکت‌کننده‌ی دیگری معتقد است که «به دلیل تربیت نادرستی که فرزندانم دارند در خانه‌مون آسایش نداریم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۵).

زیست بیم‌زده

این مقوله‌ی اصلی به شرایطی اشاره دارد که مشتمل است بر خرده مقوله‌های هراس مزمن، احساس بی‌قدرتی، احساس چیزباختگی، روان‌نژندی، مشکلات روحی و احساس پوچی. مثلاً یک مشارکت‌کننده در مورد چیزباختگی‌اش این‌گونه نظر داده است:

«و الآن من موندم و خانه‌های فروخته شده‌ای که به عنوان مهریه از همسر اولم گرفته بودم و بچه‌هایی پر از استرس و نگرانی و زندگی که تموم کردنش به نفع همه ماست» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۱).

و مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۴ در مورد احساس بی‌قدرتی:

«بعد از ازدواج مجدد همسرم، اعتماد به نفسم کم شده و خیلی حساس شدم و بی‌دلیل گریه می‌کنم. متأسفانه چند سال قبل پسرم در سانحه تصادف مشکل راه رفتن پیدا کرد و این موضوع روحیه‌ام را بسیار شکننده‌تر کرد» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۲۴).

و مشارکت‌کننده‌ی دیگری در مورد روان‌پریشی و آینده‌هراسی چنین اظهار داشته است:
«باعث بی‌اعصابی من و همه بچه‌ها شده وقتی پول نداشته باشی، لباس بخری، وقتی پول نباشه یه کیفیو که دوست داری بخری و رودوش بندازی زندگی چه ارزشی داره ... خیلی ترس از آینده بچه‌هام دارم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۶).

نابسامانی خانواده

جو آشفته‌ی خانواده و برهم کنش‌های تنش‌آلود خانوادگی یکی از پیامدهای خشونت خانگی است. فضای خانوادگی پرتنش، مشاجره‌ها و اختلافات میان والدین، محیط خانوادگی را ناامن می‌سازد. مقوله‌ی نابسامانی خانواده از زیر مقوله‌های بی‌پناه‌شدگی، تحریم‌شدگی و ازهم‌گسیختگی تشکیل شده است و ریشه در مفاهیم و گزاره‌های مستخرج از مصاحبه‌ها دارد. مشارکت‌کننده‌ای در مورد حمایت نداشتن گفته است:

«مردم دید خوبی نسبت به زن تنها ندارند و الآن چندساله هیچ خبری از شوهرم ندارم خانوادش میدونن کجاست ولی به من نمیگن و خودشون هم هیچ نوع حمایتی از بچه‌های برادرشون نمیکنن» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۵).

و به گفته‌ی فردی دیگر:

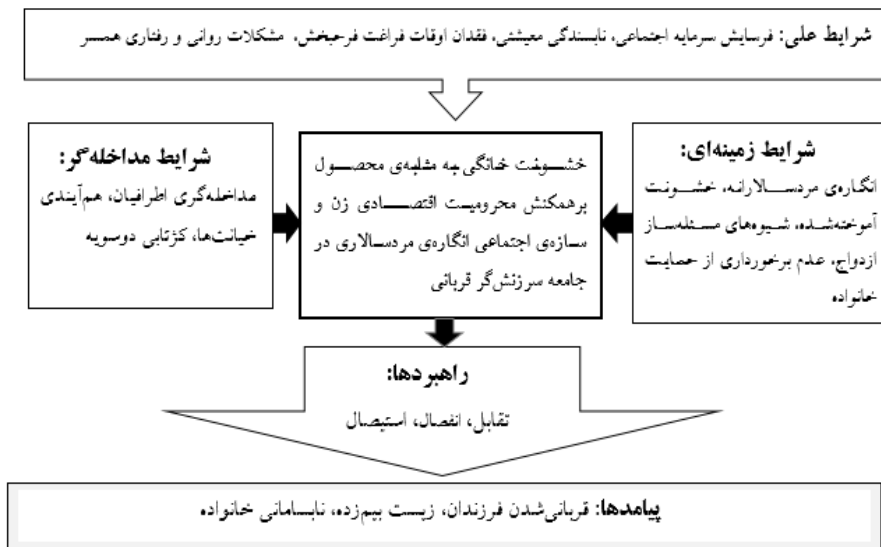
«همه بچه‌هام عصبی شدن و اعصاب ندارند به خاطر جو متشنج خونه چند بار تا حد طلاق رفتم ولی بعدش منصرف شدم و الآن هم زندگی و تحمل می‌کنم» (مشارکت‌کننده‌ی کد ۱۴).

می‌توان خشونت خانگی علیه زنان را برآیند هم‌افزایانه‌ی شرایطی محسوب نمود که در

بستر آن‌ها گونه‌های خاصی از کنش‌های خشونت‌آمیز توسط شوهر علیه همسرش جنبه‌ی عملی به خود می‌گیرد که در مدل پارادایمی زیر بر اساس روش نظریه‌ی زمینه‌ای قابل ترسیم است.

شکل ۱. مدل پارادایمی تحقیق

Figure 1. Paradigmatic model of research

بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه دلایل و بسترهای خشونت خانگی علیه زنان در شهر ایلام مورد بررسی قرار گرفته است و در راستای ارائه‌ی پاسخ به پرسش‌های اصلی تحقیق و انسجام بخشیدن به نتایج تحقیق، یافته‌های تحقیق در قالب یک ساختار مشخص بر اساس ابعاد روش نظریه‌ی زمینه‌ای تنظیم شده‌اند. مشارکت‌کنندگان در تحقیق بر مفاهیم و مقولاتی اذعان داشته‌اند که ناظر بر شرایط و دلایل بروز این پدیده هستند و از این روی مطابق الگوی روش استراوس و کوربین (Strauss & Corbin, 2015: 152-156) این شرایط به سه دسته‌ی شرایط علی، زمینه‌ای و دخیل در خشونت‌ورزی از جانب همسر علیه زنان و نیز راهبردها و پیامدهای خشونت خانگی در زندگی زنان خشونت‌دیده تقسیم شده و به همین ترتیب مورد بحث قرار گرفته‌اند. مطابق روایت‌های زنان خشونت‌دیده، شرایط علی متشکل از مقوله‌های نابسندگی معیشتی، فقدان اوقات فراغت فرجبخش و فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی زوجین‌اند. چنانکه پیش‌تر اشاره شده شهر ایلام به دلیل

اینکه مرکز استان است مقصد مهاجرت مهاجران شهرهای کوچک‌تر و روستاییان استان است و به دلیل ضعف زیرساخت‌های اقتصادی فاقد شرایط لازم برای استقرار جمعیت در سن فعلیتی است که در جستجوی یک زندگی باثبات هستند و از این روی به دلیل فقدان امکانات اقتصادی، تجربه فقر، بیکاری و اشتغال نامناسب با نابسندگی معیشتی مواجه می‌گردند که ناظر بر نوعی از تجربه محرومیت اقتصادی است. لذا نابسندگی معیشتی و محرومیت (فقر اقتصادی) بر کیفیت زندگی و به تبع بر سلامت روان و سلامت اجتماعی خانواده اثرگذار است. فقدان درآمد، مشکلات مالی و فقیرتر شدن خانواده به عاملی برای ایجاد اختلاف، خشونت‌ورزی و حتی فروپاشی خانواده تبدیل می‌شود. مقایسه‌ی این یافته با یافته‌های پژوهش‌های پیشین حاکی از همخوانی‌هایی با نتایج پژوهش‌های: Foroughzadeh؛ Koochani Esfahani et al. 2022؛ Tripathi et al. 2022؛ Manzouri & Abed:2023؛ et al. 2023؛ Wijesekara, 2022؛ Kerman and Betrus, 2020 و مفاهیم نظری منابع، ناهمسانی و ناهمترای منابع و مفاهیم اصلی نظریه مبادله است. انفصال یافتگی ارتباطات همراه با کشمکش‌های بین اعضای خانواده حکایت‌گر تخریب سرمایه اجتماعی زوجین‌اند که ترمیم این فضا را دشوار می‌سازد، به گونه‌ای که خشونت نتیجه‌ی منطقی آن است. این یافته با یافته‌های Koochani Esfahani et al.؛ Saadati & PouraliManjili:2023؛ Dabaghi et al.: 2023 همخوان است.

مقولات مرتبط با شرایط بستر ساز خشونت خانگی علیه زنان از قبیل تداوم نگرش‌های مردسالارانه در جامعه‌ی مورد مطالعه؛ حکایت‌گر پایداری نسبی ارزش‌های سنتی مرتبط با ترجیحات جنسیتی، فرادستی مردان و فرودست‌انگاری زنان است و این یافته با نتایج برخی از تحقیقات پیشین از جمله: با مقولات در هم‌آمیزی و هم‌زمانی انگاره‌ی مردسالارانه در یافته‌های Okolie et al.,؛ Kerman and Betrus, 2020؛ Nwosu, 2020؛ Basar & Demirci, 2018؛ 2021؛ Tripathi et al. 2022؛ Dastranj: 2023؛ Abbasi Aghdam et al. 2022؛ Mirzaei et al.: 2020؛ Koochani Esfahani et al. 2022 مقوله‌ی خشونت آموخته‌شده که محصول تجربه‌ی زیسته‌ی خشونت در خانواده و به عبارتی نشانگر سابقه‌ی خشونت‌دیدگی فرد در خلال فرایند جامعه‌پذیری است، دارای همخوانی با یافته‌های Dastranj: 2023؛ Abbasi Aghdam et al. 2022 است. خانواده‌ی غیرحامی (که دارای همخوانی با یافته‌های: Foroughzadeh et al. 2023؛ Kerman and Betrus, 2020) است،

همراه با مقولات خشونت آموخته شده و انگاره های مردسالارانه به خودی خود باردار کنش های گسسته و تخالف آمیزی هستند که در ترکیب با سایر زمینه های ناسازواری همچون شیوه های مسئله ساز ازدواج (دارای همخوانی با یافته های: Basar & Demirci, 2018; Kerman and Betrus, 2020; Jafari & Parvin: 2022; Abbasi Aghdam et al. 2022) که مشتمل بر گونه های آشنایی نامقبول پیش از ازدواج، ازدواج ناهنجار و ازدواج غیر مرسوم اند با گذار آنومیک جامعه در زمینه ی رسوم ازدواج ارتباط دارند که از موازین مرسوم شکل دهنده ی ازدواج و ارزش های فرهنگی و شرعی جاری در نهاد خانواده تخطی نموده و این نهاد ریشه دار و تاریخی را از محتوای فرهنگی و هستی شناسانه اش خالی ساخته و کنش های مسئله آفرین، ناهنجارین و انحرافی همچون خشونت خانگی محصول چنین ساختار شکنی هایی است. انجام ازدواج اجباری بدون توجه به نظر دختران، مبتنی بر خواست و نظر دیگر اعضای خانواده و به عبارتی غیر عاملیتی بودن دختر و حتی ازدواج بدون شناخت یا شناخت اندک طرفین ازدواج از همدیگر را می توان نوعی پاسداشت سنت های جامعه ی ایلیاتی و پیشامدرن دانست که مبتنی بر کنشگری و عاملیت خانواده و اطرافیان و انفعال و تسلیم زنان در مورد سرنوشت سازترین تصمیم زندگی آنان دانست که به نوعی از زمینه های بروز سوء تفاهم، تنش و نهایتاً خشونت در روابط آنان در زندگی آینده و پس از ازدواج است. مواجهه ی انفعالی با ازدواج که با معیارهای امروزی ناهمخوان است، وقوع خشونت خانگی را ممکن الوقوع تر نموده و در پیوند با نقش هم افزایانه ی انگاره ی مردسالاری در جامعه ی سرزنشگر قربانی به معمول انگاری خشونت علیه زنان و هنجارشدگی آن می انجامد. مفاهیم نظری ایدئولوژی سلطه ی مرد و مفهوم کنترل اجباری ناظر بر چنین رویه ای است.

مقولات مربوط به سومین بعد یعنی شرایط مداخله گری همچون مداخله گری اطرافیان، هم آیندی خیانت ها و کژتابی دوسویه که رخداد خشونت خانگی علیه زنان را تسهیل یا تشدید می نمایند نیز درخور توجه اند. به عنوان نمونه؛ در بین زنان مورد مطالعه که رفتارهای مداخله گرانه را تجربه نموده اند، آن رفتارهای خشونت ورزانه و رنج آور از نظر عاطفی و روانی تلقی نموده اند. به نحوی که فضای اجتماعی زندگی شان دائماً مشحون از ناامنی ناشی از احساس حضور دیگری بوده که نوعی از بدبینی، تحقیر و هراس را برای آنان به ارمغان آورده است.

زنان خشونت دیده در قالب راهبردهای تعاملی ای همچون: تداوم، تقابل، انفصال و استیصال به پدیده ی خشونت دیدگی واکنش نشان داده اند. راهبردهای تعاملی ای نظیر استیصال

و تداوم در پیوند با مقولاتی همچون: انگاره‌ی مردسالاری و ازدواج‌های سنتی، اجباری، نامرسوم و ... که بیانگر نقش منفعل زنان در تصمیم به ازدواج است به تداوم گفتمان مردسالاری در جامعه‌ی مورد مطالعه کمک می‌کند که در کدگذاری گزینشی این تحقیق به انتخاب مقوله‌ی هسته‌ی تحقیق منجر شده است. ماحصل این روند را می‌توان ذیل عنوان «خشونت خانگی علیه زنان محصول ناسازواری برهم کنش نهادی ناشی از تجربه‌ی محرومیت اقتصادی زنان و سازه‌ی اجتماعی انگاره‌ی مردسالاری در جامعه‌ی سرزنش‌گر قربانی» مورد تحلیل قرار داد. ناسازواری برهم کنش نهادی بیانگر کژکارکردی نهادهای اجتماعی خانواده، اقتصاد و نظام فرهنگی در جامعه‌ی هدف مطالعه است زیرا در هم آمیزی انگاره‌ی مردسالارانه دارای ریشه در ساختار فرهنگی جامعه و نیز دارای سابقه در ساختار اجتماعی خانواده با تجربه‌ی زیسته‌ی محرومیت اقتصادی زن و هم‌آیندی آن دو با رویکرد فرهنگی جامعه‌ی سرزنشگر قربانی، موجبات نادیده‌انگاری خشونت موقعیت‌مند علیه زنان را به همراه دارد. مضاف بر آن بایستی توجه داشت که چنین پدیده‌ای چگونه در جامعه‌ای که در آن سنت و مدرنیته به‌طور متوالی و دامن‌گستری در حال برهم‌کنشی باهم هستند و به گونه‌ای باهم درمی‌آمیزند که یک جامعه‌ی موزائیکی درهم‌تنیده و لو ناآرام و در حال تجربه‌ی چالش‌های مدرنیزاسیون و فردی‌شدن را تشکیل می‌دهند؛ چگونه زنان انتظارات سنتی را با زندگی مدرن در چنین جامعه‌ی در حال گذاری پیوند می‌دهند و راز ماندگاری و ستبری انگاره‌ی مردسالاری در چیست؟ به عبارتی این گونه‌ی خاص از ساختار اجتماعی و فرهنگی و نیز راهبردهای انتخابی زنان در برابر خشونت خانگی همراه با پیامدهای مخرب خشونت بر زندگی زنان به فریبی و تداوم بسترهای فرهنگی پذیرش خشونت خانگی علیه زن می‌انجامد.

پیشنهاد‌های اجرایی

۱. آموزش مهارت‌های زندگی و ترویج فرهنگ مشاوره در بین زوجین یا زنان خشونت‌دیده مراجعه‌کننده به مراکز موصوف در بهزیستی.
۲. آموزش مدیریت تنش به زنان خشونت‌دیده و در صورت همکاری به خانواده آنان از طریق مراکز مثبت زندگی و دفاتر تسهیلگری مستقر در محلات.
۳. از طریق مراکز مثبت زندگی و دفاتر تسهیلگری مستقر در محلات به زنان خشونت‌دیده یا سایر اعضای خانواده روش‌های حل مسئله آموزش داده شود. این تکنیک به اعضای

خانواده کمک می‌کند که از فرآیند حل مسئله برای کمک به پرهیز فرد آزارگر از ارتکاب به خشونت استفاده کنند.

محدودیت‌های تحقیق

۱. وجود نوعی از استتکاف ورزیدن از مصاحبه در مورد امور خصوصی در جامعه‌ی مورد مطالعه
۲. عدم امکان مصاحبه با مردان خشونت‌ورز زنان خشونت‌دیده
۳. قلت مصاحبه‌گران خبره
۴. فقدان آمار دقیق از جمعیت پنهان زنان خشونت‌دیده

سپاسگزاری

این مقاله از طرح پژوهشی «عوامل اجتماعی و اقتصادی خشونت‌های خانگی و زنان خشونت‌دیده‌ی پذیرش‌شده در مراکز اورژانس اجتماعی شهر ایلام» تحت حمایت مالی سازمان بهزیستی استان ایلام برگرفته شده است که از مساعی آن سازمان در تأمین اعتبار مالی اجرای پروژه سپاسگزاری می‌نمایم.

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان در نگارش این مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Ali feizolahi

 <http://orcid.org/0000-0002-1601-4289>

Somayehsadat Shafiei

 <https://orcid.org/0000-0003-4910-3804>

Khalil Kmarbeigi

 <http://orcid.org/0000-0001-7407-6102>

Zahra Raiisi

 <http://orcid.org/0009-0008-6982-4514>

References

- Abbasi Aghdam, H., Sabouri Khosroshahi, H., & Hashemzahi, N. (2022). Sociological study of domestic violence against women with emphasis on lived experience (Case study: Women referring to Social Emergency Center). *Islamic Life Style*, 6(2), 612-621. [In Persian].
- Ahmadi Gohari, M., Baneshi, M. R., Zolala, F., Garrusi, B., Salarpour, E., & Samari, M. (2023). Prevalence of domestic violence against women and its visibility in Southeast Iran. *Iranian Journal of Public Health*, 52(3), 646–654. <https://doi.org/10.18502/ijph.v52i3.12147>
- AllahNouri, A., Karam Pour, R., & Ghasemi, Z. (2022). Examining the lived experiences of violence in families of the older generation (Couples over 50 years old). *Journal of Applied Family Therapy*, 3(3), 322-338. <https://doi.org/10.22034/aftj.2022.336684.1514> [In Persian].
- Andersen, M. L., & Witham, D. H. (2011). *Thinking about women: Sociological perspectives on sex and gender*. Boston, MA: Allyn & Bacon/Pearson.
- Bagrazaei, P. (2019). Sociological study of the causes and contexts of domestic violence against women with emphasis on social capital. *Scientific and Cultural Educational Journal of Women and Family*, 14(49), 176-147. [In Persian].
- Bagrezaei, P., Zanjani, H., & Seifollahi, S. (2017). The qualitative study of domestic violence against women (Case study: Women referring to the social emergency services in Ilam City). *Journal of Iranian Social Studies*, 11(0), 5-32.
- Basar, F., & Demirci, N. (2018). Domestic violence against women in Turkey. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 34(3), 1-6.
- Battacherjee, A. (2012). *Social science research: Principles, methods, and practices*. USF Tampa Bay Open Access Textbooks Collection. Book 3.
- Chang, E. C., D'Zurilla, T. J., & Sanna, L. J. (Eds.). (2004). *Social problem solving: Theory, research, and training*. American Psychological Association.
- Dabaghi, N., Amini-Rarani, M., & Nosratabadi, M. (2023). Investigating the relationship between socioeconomic status and domestic violence against women in Isfahan, Iran in 2021: A cross-sectional study. *Health Science Reports*, 6(5), e1277.
- Dastranj, M. (2023). Investigating the factors affecting violence against women (The case study: Women of Bandar Abbas city). *Quarterly of Order & Security Guards*, 16(2), 1-26. <https://doi.org/10.22034/osra.2023.1273230.1594> [In Persian].
- Eitzen, D. S., Zinn, M. B., & Smith, K. E. (2012). *Social problems*. Pearson Education, Inc.

- Feizolahi, A., & Kamarbeigi, K. (2021). Identifying and prioritizing the social problems and harms in Ilam Province. *Socio-Cultural Strategy*, 10(2), 287-317.
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research* (3rd ed., translated by Hadi Jalili). Tehran: Nashre Ney.
- Foroughzadeh, S., Shariati Mazinani, S., & Akaberi, K. (2023). Women's experience of domestic violence: A phenomenological study (Case study: Women living in the informal settlement of Al-Timur, Mashhad). *Women's Studies Sociological and Psychological*, (in press). <https://doi.org/10.22051/jwsp.2022.40179.2620> [In Persian].
- Gelles, R. J. (1983). An exchange/social theory. In *The dark side of families: Current family violence research* (pp. 151-165).
- Gelles, R. J. (2005). Violence in the family. In W. Heitmeyer & H. Hagan (Eds.), *International handbook of violence research* (pp. 1-18). Kluwer Academic Publishers.
- Gholami, A., Sodani, M., Farhadirad, H., & Khojastehmehr, R. (2018). Analyzing factors affecting violence against married women in Ahvaz: A qualitative research. *Sociological Researches*, 12(1.2), 117-155. [In Persian]. <https://doi.org/10.1186/s12905-023-02483-0>
- Hooshmand, M., Roshanaei, A., & Motlagh, M. (2023). Sociological explanation of factors affecting family violence with the grounded theory approach. *Journal of Applied Family Therapy*, 4(5), 378-396. <https://doi.org/10.22034/aftj.2023.370411.1828>
- Ince-Yenilmez, M. (2022). The role of socioeconomic factors on women's risk of being exposed to intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9-10), NP6084-NP6111. <https://doi.org/10.1177/0886260520966668>
- Jafari, Z., & Parvin, F. (2022). An overview of types of violence against women in Iran between 2010 and 2021. *Nursing and Midwifery Journal*, 20(4), 269-279. <http://unmf.umsu.ac.ir/article-1-4666-fa.html> [In Persian].
- Jasinski, J. L. (2001). Theoretical explanations for violence against women. In C. M. Renzetti, J. L. Edleson, & R. K. Bergen (Eds.), *Sourcebook on violence against women* (pp. 1-24). Sage Publishers.
- Kerman, K. T., & Betrus, P. (2020). Violence against women in Turkey: A social ecological framework of determinants and prevention strategies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(3), 510-526.
- Kim, J. Y., & Sung, K. (2000). Conjugal violence in Korean American families: A residue of the cultural tradition. *Journal of Family Violence*, 15(4), 331-345.

- Kim, L., & Gray, K. A. (2008). Leave or stay? Battered women's decision after intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(10), 1465–1482.
- Koochani Esfahani, M., Nosrati Nejad, F., Seddighi, H., Namazi, A., & Rameshgar, H. (2022). A sociological study of domestic violence against women in Iran: A narrative review. *Journal of Social Continuity and Change (JSCC)*, 1(2), 399-416. <https://doi.org/10.22034/jssc.2022.2797> [In Persian].
- Macionis, J. J. (2012). *Social problems* (4th ed.). Pearson Education, Inc.
- Manzouri, L., & Abed, M. (2023). Prevalence of domestic violence and its related factors in married women aged 18-49 years in Yasuj, Iran. *Armaghan*, 28(3), 386-399. [In Persian].
- Menati, R., Menati, W., Kassani, A., & Delpisheh, A. (2013). Examination of prevalence of domestic violence and related factors among women in Ilam city. *Life Science Journal*, 10(3), 1132-57.
- Mills, C. W. (2000). *The sociological imagination*. New York: Oxford University Press. (Original work published 1959).
- Mirzaei, E., Mohamadi, F., & Feizolahi, A. (2020). Sociological study on the extent of violence against women in the family and its effective factors (Case study: Kermanshah city). *Quarterly Journal of Woman and Society*, 11(43), 279-322. [In Persian].
- Mirzaei, M., & Nazarzadeh, M. (2020). Investigating the causes of increasing domestic violence against women during the domestic quarantine days of the corona pandemic and using strategies to achieve women's citizenship rights in the post-corona days (Case study: Women in Ilam). *Law of Nations Journal*, 7(28), 311. [In Persian].
- Moshtagh, M., Amiri, R., Sharafi, S., & Arab-Zozani, M. (2023). Intimate partner violence in the Middle East region: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 613-631. <https://doi.org/10.1177/15248380211036060>
- Nwosu, L. N. (2020). The experience of domestic violence among Nigerian-Canadian women in Toronto. *Canadian Woman Studies*, 25(1-2), 99-106.
- Okolie, I. S., Mohammed, Z. K., & Ononye, U. (2021). Domestic violence against women in Maiduguri Borno State, Nigeria. *Journal of Humanities and Social Policy*, 7(1), 23-35.
- Pourdel, M., & Abbaspour, Z. (2019). Comparison of types of violence against urban and rural women. *Applied Research in Consulting*, 1(3), 69-82. [In Persian].
- Rahimian, J., & Jahanbani, Z. (2023). Critical discourse analysis in the narratives of women under domestic violence based on Van

- Leeuwen's social actors (2008). *ZABANPAZHUI (Journal of Language Research)*, 15(46), 85-110.
- Renzetti, C. M., Edleson, J. L., & Bergen, R. K. (2001). *Sourcebook on violence against women*. Sage Publishers.
- Rezaeinasab, Z., Feizolahi, A., & Keshavarz, M. (2023). Virtual networks and the breakup of married life: A qualitative study of the lived experience of divorced women of Ilam. *Woman in Development & Politics*, 21(2), 445-479. <https://doi.org/10.22051/jwdp.2022.350229.1008270>
- Rezaeinasab, Z. (2021). The process of divorce formation among divorced women in Ilam. *Social Problems of Iran*, 12(1), 299-332. <https://doi.org/10.52547/jspi.12.1.299>
- Rubington, E., & Weinberg, M. (2003). *The study of social problems: Seven perspectives* (2nd ed.). Tehran University Publication.
- Saadati, M., & Pourali Manjili, F. (2023). Sociological study of the mediating role of cultural capital in the relationship between economic capital and domestic violence against women. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 21(4), (in press). <https://doi.org/10.22051/jwsps.2023.42301.2701> [In Persian].
- Shayestefar, M., Saffari, M., Gholamhosseinzadeh, R., et al. (2023). A qualitative quantitative mixed methods study of domestic violence against women. *BMC Women's Health*, 23, 322.
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press.
- Statistical Centre of Iran. (2020). *Salnameh-amari*. Tehran. <https://amar.org.ir/salnamehamari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1399>
- Strauss, A., & Corbin, J. (2018). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for grounded theory* (translated by E. Afshar). Nashre Ney. [In Persian].
- Tripathi, P., Dwivedi, P. S., & Sharma, S. (2022). Domestic violence against women during the COVID-19: A case study of Bihar (India). *Journal of International Women's Studies*, 24(5), Article 5.
- Turner, J. H. (2014). *Contemporary sociological theory* (translated by A. A. Moqadas). Tehran: Jameeshenasan. [In Persian].
- United Nations. (1993). *Declaration on the elimination of violence against women*. United Nations: New York, NY.
- Wang, Z., & Sekiyama, T. (2023). Domestic violence victimization among Chinese women and its relevance to their economic power. *Frontiers in Sociology*, 8, 1178673. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2023.1178673>

Wijsekara, M. (2022). Domestic violence against women in Sri Lanka during COVID-19 lockdown period and social work intervention. *E-Journal of Social Work*, 6(1), 22-29.

World Health Organization. (2018). *Addressing violence against women: Key achievements and priorities*. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/275982>

استناد به این مقاله: فیض‌اللهی، علی، شفیع، سمیه‌سادات، کمربگی، خلیل، ریسی، زهرا. (۱۴۰۲). خشونت

خانگی علیه زنان؛ محصول ناسازواری برهم کنش نهادی، فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۰(۱۰۳)، ۱-۳۹. DOI:

10.22054/qjss.2024.77792.2746

Social sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...

